

Ontmoetingen op Huisbezoek

iets uit het leven

van

OUDE ANTJE

door

J. KOK

DERDE DRUK

en

Bij een Ziek- of Sterfbed.

door P. LOS Gz.

Aan den Lezer.

Wij deden huisbezoek. Genoegelijke en minder aangename ontmoetingen wisselen dan gewoonlijk elkander af. Eene liefelijke verrassing wachtte ons, toen wij „oude Antje” bezochten. De kennismaking was voor 't eerst. Zij was uit eene andere gemeente gekomen om hare laatste dagen bij hare dochter, die in onze buurt woont, door te brengen. En ofschoon wij geene attestatie van haar ontvangen hadden, wij hoorden, dat zij eene lidmate der Chr. Ger. Kerk was en zochten haar dus op.

Zij was eene kromgebogene, 87-jarige vrouw, die niet verschoond was gebleven van de gebreken des ouderdoms. Integendeel, zij was bijna blind, gebrekkig in 't loopen en zeer doof. Maar zij had nog een flink verstand en een geloovig, blijmoedig hart, waarin de liefde Gods was uitgestort.

Wij hebben in dat eerste uur van samenzijn veel genoten. Aangedaan en bemoedigd gingen wij heen. Zij vertelde onophoudelijk door van de wegen, die God met haar gehouden had; en sprak met eene beslistheid en blijdschap zooals men dat niet dikwerf hoort.

Wat zij, bij latere bezoeken, mij mededeelde, heb ik gedeeltelijk opgeschreven en laat ik met hare toestemming drukken. Zij was er eerst niet voor, maar denkende dat het nog eenig nut kon doen, gaf zij aarzelend toe.

Ik heb het geregeld, het Friesch waarin zij sprak in Hollandsch veranderd, overigens hare eigene woorden zooveel mogelijk weergegeven, zonder eenige op- of aanmerking, die hier of daar te maken zouden zijn.

Zij was niet altijd even helder en dan liet het geheugen haar in den steek, en als zij opgewekt was, sprak zij zoo vlug en veel, dat ik alleen wat bijzonder mijn aandacht trok, opschrijven kon. Vandaar dat sommige uitdrukkingen enz. hier en daar, zonder verband naast elkander staan.

Dit wordt U lezer, in dit boekje aangeboden. Moge het U een genoegelijk uurtje verschaffen, U tot bemoediging dienen en mede eene drangreden zijn, dat gij U in elken weg op God verlaat, die ook in Oude Antje weder toonde, dat Hij getrouw is, en goedertieren voor allen, die Hem vreezen.

J. K.

I. Nov. 1888.

Bij den Tweeden druk.

Op herhaald verzoek wordt dit boekje ten tweeden male gedrukt. De eerste druk was zeer spoedig uitverkocht.

„Oude Antje” is kort, nadat wij het volgende uit haar mond opteekenden en zij het genoeg had hare kinderen en kleinkinderen een exemplaar van dit boekje te kunnen geven, overleden.

Onverwachts werd zij ziek. Zij liet mij roepen.

„Zoo als de Heere het met mij maakt is 't goed, zeide zij. Wij bidden samen.

„Dag, dominé, gauw eens weer komen”, waren de laatste woorden, die ik van haar hoorde.

Den volgenden morgen was zij overleden. In vrede heengegaan tot Hem, dien zij van harte liefhad, omdat Hij haar eerst heeft liefgehad.

Dat door de verspreiding van dit boekje bevestigd worde het woord: De gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn.

J. K.

H. Maart 1893.

Mijne ouders waren Doopsgezind. Mijne moeder heb ik nauwelijks gekend, zij stierf toen ik 6 jaar was, mijn Vader was der waarheid zeer vijandig, mijne broeders hebben mij later, om des geloofs wil, veel leed aangedaan. In ons huis werd nooit in den bijbel gelezen, noch geboden. Hoe ik er toe kwam soms te bidden, weet ik niet. Wel herinner ik mij, dat ik, toen ik nog jong was, niet durfde eten zonder eerst te bidden, en vouwde daartoe, in stilte onder de tafel, mijne handen. Ook weet ik nog zeer goed, dat ik in mijne jeugd, dikwerf 's nachts op bed, schreide, omdat ik eens sterven moest. Dat scheen mij zoo treurig toe, maar ik durfde het niemand zeggen. Als ik kwaad deed, klaagde mijn geweten mij zoo aan, dat ik de oogen niet durfde openen en in stilte herhaalde malen beterschap, beloofde, maar ik deed het toch weer. Ja, als ik aan mijne jeugd terug denk, dan heb ik toen al Emmausreizen gedaan. Want ik was soms zoo wonderlijk gestemd, dat ik alleen moest zijn en naar een dorp liep, 2 uur van ons af, langs een eenzamen weg, om over veel en velerlei zaken na te denken, over God en den hemel, het sterven enz., maar ik begreep er niets van. „Het is ulieden gegeven de verborgenheden van het Koninkrijk Gods te verstaan.” Dit moet gegeven worden, en gelukkig, dien het gegeven wordt.

Wij waren arm. Mijn vader was turfgraver in eene veenstreek in Friesland, en dat geeft niet veel verdienste. Vooral als men een groot huisgezin heeft, als het onze, is het een karig bestaan. Op 17-jarigen leeftijd trouwde ik. In dien tijd wilde ik van God en Zijn dienst niet meer weten. De genoegens der wereld te smaken, zoo nu en

dan eens in de herberg voor de viool (*), beviel mijn man, die als sergeant uit dienst was gekomen, en mij beter. Wij konden echter niet veel mee doen, wijl wij een sober bestaan hadden, alle dag hard moesten werken en nauwelijks rond konden komen. Dit werd nog erger toen mijn man~~st~~ aan den drank verslaafd raakte. Wij gingen snel achteruit, werden wekelijks armer en ik wist soms geen raad, hoe rond te komen. O, ik was er zoo tegen, want ik zag wel, dat het zóó geheel verkeerd moest gaan. Ofschoon ik hem gedurig vermaande, en hij mij meer dan eens de hand er op gaf, sterken drank niet meer te zullen gebruiken, het hielp niet. Ik wenschte wel eens in mijne radeloosheid, dat God mijn man een verschrikkelijk monster mocht laten zien, dan zou hij het drinken uit vrees laten, dacht ik. Want om de bekeering van mijn man was het mij niet te doen. Later heeft hij zichzelve als een monster leeren zien. Eindelijk raadde ik hem aan den Bijbel te lezen. (Wij hadden er een, die echter nooit werd gebruikt).

Als hij vroom wordt, zoo dacht ik, (ik had toch den wandel der vromen gezien en er van gehoord) dan zal hij met het drinken wel ophouden. Ik praatte zoolang, dat hij het deed. Hij begon in den Bijbel te lezen.

Daar bracht men op een avond mijn man met zijn vriend, op eene slede, dronken thuis. „O Jan, wat moet er van ons komen”, riep ik uit, en in mijne angst en verlegenheid viel ik op de knieën en bad voor hem.

„O God, gij kunt hem van den drank afhelpen, och, Heere, help hem.” Die drank is toch zulk een vijand. Het werd morgen. Mijn man bleef op bed. Het werd middag, wij zouden eten, nog was mijn man niet opgestaan.

Ik ging naar het bed, en daar zag ik hem bezweet en met een beangst gezicht.

„Laat mij liggen vrouw, riep hij, ik ben doodsbenauwd, ik ben doodsbenauwd! Ik heb God zoo stellig beloofd, geen drank meer te gebruiken en heb het toch weer gedaan. Wat zal er van mij worden! !O, ik ben zo^o benauwd.”

(*) Eene Friesche uitdrukking voor: dansen.

Dat was het oogenblik, waarin God hem trok en geheel veranderde. Hij heeft nooit meer sterken drank gebruikt, en begon al spoedig ijverig in den Bijbel te lezen en veel te bidden. En hoewel hij lang, zeer lang gezocht heeft, voordat hij den Heere als zijn God omhelzen mocht, sinds dien morgen was hij een geheel ander man. Toen speet het mij, (wat is een mensch al vijandig en blind van nature!) dat ik hem het Bijbellezen zoo had aangeraden, en wilde hem er weer afpraten. Want, dat hij het zoo ernstig zou opnemen, had ik niet bedoeld of gedacht. Ik had een tegenzin in dat Bijbellezen en wilde het niet altijd weer hooren. Ik dacht ook, het kan mijn man wel in 't hoofd slaan, want hij was soms zoo vreemd; hij kon niet slapen, wilde niet eten, vergat zijn werk, ja werd er mager en zwak van. Daarom stopte ik den Bijbel zooveel mogelijk weg, legde hem spoedig weer in de kast en werkte hard tegen, dat hij toch niet immer in den Bijbel las.

Het was winter geworden, een strenge winter. Een schipper was in de vaart bij ons huis, vastgevroren, zooals men dat zegt. Hij had kennis gemaakt met mijn man. Hij was een Christen. En ofschoon zijne vrouw zeide: „Och, die menschen verstaan van uw spreken toch niets, ga daar maar niet heen”, hij antwoordde: „er kan wel eens een andere tijd komen, en ik moet er heen. 't Is mij, alsof ik er heen gezonden word.” Zoo kwam hij ons bezoeken, om met mijn man over God en Zijn dienst te spreken.

Dat spreken beviel zoo goed, dat hij bijna elken avond kwam en nergens anders heenging. Mij was hij minder welkom, ja, ik was er hard tegen, dat hij kwam, maar mijn man was de baas, ik kon er dus niets aan doen, maar werkte hen toch zooveel mogelijk tegen. De schipper moest 's avonds acht uur aan boord zijn, hij was een man van de klok, daarom zette ik de klok, zonder dat zij het merkten, een heel eind vooruit, om hem maar wat eerder de deur uit te krijgen. Het duurde niet lang of schipper en man begonnen beiden zich ook met mij te bemoeien. Mijn man zeide: ik kon 's morgens niet opstaan, of hij

moest eerst voor mij bidden. „Dat behoeft niet, zeide ik, ik kan zelf wel bidden, als dat noodig is.” Och, toen ik later ook bekeerd werd, schreide hij van blijdschap en zeide: „Nu kunt ge zelf wel bidden, vrouw!” De schipper wilde gedurig met mij praten, maar ik zeide: „ik kan daarover niet spreken en wil het ook niet.” Maar hij hield aan, zoolang, totdat ik hem beloven moest, ook eens in den Bijbel te lezen. Hij noemde mij een paar hoofdstukken, die ik vooral lezen moest.

Ik deed het. 'k Wist niet waarom, want in mijn hart was ik er tegen, maar ik had het beloofd. En wat ging dat vreemd! Hoe meer ik las hoe slechter en benauwder ik werd. Ik sloeg hem soms dicht en legde hem weg, want het werd mij veel te bang om 't hart. — Toen ik gedoopt werd en belijdenis deed in de Herv. Kerk, dacht ik, ik zal zóó leven, dat er niets op mij te zeggen valt, en dat had ik zooveel mogelijk gedaan. De dominee had gezegd: „dat de doop de afwassching der zonde was” en het weinigje, dat ik te kort kom, zoo troostte ik mij, zal onze lieve Heer er wel bij doen. In den Bijbel las ik geheel andere dingen, want deze trok mij gedurig meer aan. Ik wilde er niet in lezen en deed het toch. En hoe meer ik las, hoe erger het met mij werd. Ja dominee, ik zie het nu eerst goed in, dat een menschenhart van nature zoo hard is als een steen. Alles stuit daarop af. Zoo ging het mij vroeger ook, al het bijbellezen, stuitte op mijn hart af. Jezaia zegt: „De vorige dingen heb Ik verkondigd van toen af, en uit mijnen mond zijn zij voortgekomen, en Ik heb ze doen hooren; Ik heb ze snellijk gedaan, en zij zijn gekomen, omdat Ik wist, dat gij hard zijt, en uw nek eene ijzeren zenuw is, en uw voorhoofd koper.” Nooit had ik geweten, dat mijn hart zoo boos was en ik zulk eene zondaars. Met zichzelf toch wordt de mensch het meest bedrogen.

En als God het hart niet neigt en de oogen niet opent, dan kan en wil men niet gelooven, dat men zulk een groot zondaar is, als men is, en heeft men ook geen borg noodig.

Daar las ik van gebrokenen van hart, en ik voelde dat

mijn hart ook gebroken werd. Ik kon er niet langer tegen in, ik moest mij overgeven. Nooit had ik er leed over gevoeld, dat ik tegen een heilig, almachtig en alwetend God gezondigd had, maar nu moest ik weenen, bitterlijk en lang.

Ik wist me geen raad, en het berouw verscheurde mij, ik moest schreien dag en nacht. De schipper kwam weer. „Nu moet ik eens met U praten Antje, zeide hij, gij ziet mij zoo bedrukt en bedroefd aan. Is het soms de droefheid naar God?” — O, ik was veel meer bedroefd dan dat ik alles verloren had. Maar ik durfde het niet zeggen.

Ik schreef het toe aan het ongeluk, dat mijn oudsten broeder getroffen had, die verdronken was. Maar terwijl ik dit zeide, liet ik mij ontvallen: „wat zal zijn arme ziel naar eene nare plaats zijn gegaan.” Zoo, zeide de schipper, zijt gij meer over eens anders ziel bezorgd, dan over uwe eigene?” Toen kon ik mij niet langer inhouden, ik barstte in luid geweën uit, en ik viel voor hem op de knieën en zeide: „O, schipper het is verloren met mij, het is verloren, ik ben zulk een zondares!” „Neen, kind, antwoordde hij, nu eerst komt het goed met U.” En hij begon mij te troosten en te leeren, zooveel hij kon.

Ik zag, dat ik vroeger mij en mijn man naar de hel wilde helpen. God had echter mijn hart gebroken. Ik kon niet meer strijden tegen Hem en Zijn woord. Hij had mij mijne zonden bekend gemaakt. En daarover was ik zoo bekommerd, want ik wilde zelf den toorn Gods weg doen, voor ik tot Jezus kwam. Maar daar droomde ik eens, dat ik voor een hoogen berg stond, en mij geboden werd, er op te klimmen. „Ik kan er niet opkomen”, riep ik. En ik was er op. Toen moest ik er af. „Ik kan er niet weer afkomen”, zei ik, en ik was er af. Toen begreep ik, dat men zoo min iets tot de zaligheid af of toe kan doen, als ik op den berg en er af, maar ook, dat de Heere machtig is alles alleen te doen. Toen ik dan met de wet verongelukte, want ik wilde door goed doen zalig worden, vond ik Jezus daar achter staan. En alles was vrede en stil. Ik moest niet alleen een God hebben, die

mij de zonden bekend maakte, maar ook een die mij de zonden vergaf, en dien vond ik ook, Jezus Christus. O, hoe dierbaar is mij Jezus geworden!

Ik heb het wel eens uitgeroepen: „hoe is het toch mogelijk Heere, dat ik U zoo lief heb. Nooit heb ik U gezien, bijna nooit van U gehoord, en ik heb U toch zoo onuitsprekelijk lief!”

Dit is het groote wonder, niet gezien en nochtans liefhebben, de engelen zijn zelfs begeerig dat in te zien. Vroeger was ik niet bang voor de hel, hoewel ik dacht er wel te zullen komen, zoo verdorven was ik, maar nu zou het verlies van Jezus mij de hel zijn. Liever elken dag bedelen als ik Hem maar heb, dan eene koningsdochter te zijn en alles te bezitten, wat ik begeerde, zonder Hem. Wat heb ik dikwerf gezongen: „Wien heb ik nevens U omhoog? Wat zou mijn hart, wat zou mijn oog, op aarde nevens U toch lusten?”

Ik verstond, welk een beste keuze Mozes gedaan had, toen hij liever met het volk Gods kwalijk gehandeld wilde worden, dan voor eenen tijd de genieting der zonde te hebben achtende de versmaadheid van Christus meerderen rijkdom te zijn, dan de schatten in Egypte; want hij zag op de vergelding des loons.”

Ik had gelezen, „de minste in het koninkrijk der hemelen is meerder dan hij”, hoewel Johannes zoo groot was. Ja de minste plaats in den hemel is beter dan de beste plaats op aarde.

„Hoe is het nu met Antje?” vroeg de schipper later. „O! zeide mijn man, nu moet ik van haar leeren in plaats zij van mij.” Zoo was het, wij hebben van elkander geleerd en samen van den Heere. De schipper kwam bijna alle avonden. Nu zette ik de klok stil achteruit om hem zoo lang mogelijk te houden. „Gaat uwe klok niet goed?” vroeg hij eens, en toen moest ik het zeggen. Hij lachtte, och, wat waren dat aangename avonden! Hoe lief had ik dien man. Meer zelfs dan mijn vader. Die geloofde niet eens, dat er een God is. „Zijt gij gek geworden”, zeide hij, toen hij eens bij ons kwam. En dan kon hij vloeken

en lasteren, alsof de booze zelf in ons huis was. Die arme man! wat had ik medelijden met hem. „Och, vader, waart gij ook maar zoo gek, zooals gij zegt, ik ben zoo gelukkig”, zeide ik, maar hij wilde niet hooren.

God was mij eertijds een onbekende God, maar Hij neigt de harten als waterbeken. Vroeger had ik, als Samuel, de stem des Heeren niet gehoord, hoe dikwerf Hij mij ook riep en waarschuwde. Maar nu had de Heere Zijn woord in mijn hart geschreven. Ik kon het niet meer vergeten, met het hart moest ik het gelooven. En dat is zoo noodig, dat men met zijn gansche hart op dien grooten en goeden God vertrouwt. Ik kende geen zonde, maar toen God mij aan mij zelf ontdekte, en hoe meer ik Hem kennen leerde, hoe meer ik zag, dat mijn bidden zelfs zonde was, en de wereld ijdelheid en dwaasheid. Ja ik heb wel eens gedacht, door de zonde zijn wij nog minder geworden dan de booze, die is er toe gesteld, maar wij waren voor iets beters bestemd, en hoe zijn wij geworden (?). Ook meende ik, dat het een geheel andere weg was en ik zelf er iets toe doen moest. Het kwam altijd anders dan ik dacht. En zoo zal het wel blijven. Ik wilde het met mijn bloed wel onderteekenen, toen ik den Heere vond, dat ik Hem nooit zou verlaten, nooit weer naar Sodom omzien zou. Maar Petrus beloofde dat ook, en deed het toch en dat wel dadelijk er op. Och, de Heere wordt niet met mij bedrogen, want Hij kent mij, en ik word niet met Hem bedrogen, want ik ken Hem, maar ik word altijd weer met mij zelf bedrogen.

Nu werd de Bijbel niet meer weggesloten, hij kwam bijna nooit in de kast en lag altijd bij mij. Wat heb ik veel in mijn leven aan den Bijbel gehad! Vooral Ps. 33, Ps. 107 en 1 Petr. 2 zijn mij onvergetelijk gebleven hoe oud ik ook ben. Ik kan het niet vergeten, al wilde ik het ook. Die Ps. 107 is mij een gids geweest dat ik in de veilige haven kwam, nadat de storm bedaarde. Ik kan het niet zoo vertellen. Dikwerf las ik dien Psalm weer, maar nooit zoo als toen ik hem voor 't eerst las. Het was mij alsof dat alles alleen voor mij geschreven was. Alles wat

ik er in vond, en het was zooveel, paste juist op mijn toestand. — „Waren onze harten niet brandende, toen Hij ons de schriften opende” zeiden de Emmausgangers. Nu mijn hart was ook brandende, toen mij Ps. 107 geopend werd. Soms gevoel ik er nog iets van, en dan is het mij zoo goed.”

Ik stelde voor Ps. 107 samen nog eens te lezen. Be-daard en zoo hard mogelijk las ik. Wat zij onder het lezen zeide, teekende ik op, vs. 1 en 2 „Looft den Heere want Hij is goed, want Zijne goedertierenheid is in der eeuwigheid. Dat zulks de bevrijden des Heeren zeggen die Hij van de hand der wederpartijders bevrijd heeft.” Van den wederpartijder (den duivel) bevrijd, dan heeft men er geen last meer van, dat is zulk een zegen, een groot geluk dat men er altijd voor danken moet. Vs. 4. „Die in de woestijn dwaalden, in eenen weg der wildernis, die geene stad ter woning vonden.” Ik dwaalde ook in de woestijn, in de wildernis. En eerder wordt de woning niet gevonden, dan in Christus. Vs. 5. „Zij waren hongerig, ook dorstig, hunne ziel was in hen overstelpt.” Zoo is het precies, hongerig en dorstig is men in die woestijn. Vs. 22. „En dat zij lofofferen offeren en met gejuich zijne werken vertellen.” Dat kan niet anders. — Vs. 25—27. „Als Hij spreekt, zoo doet hij eenen stormwind opstaan, die hare golven omhoog verheft. Zij rijzen op naar den hemel, zij dalen neder tot in de afgronden, hunne ziel versmelt van angst. Zij dansen en waggelen als een dronken man, en al hunne wijsheid wordt verslonden.” Zoo ging het ook mij, mijne ziele versmolt van angst, en al mijne wijsheid was verslonden. Ik wist geen raad. Het was mij alsof ik in een heel klein scheepje op eene groote zee was. God deed den storm opstaan, ook in mijn hart, het rijst op naar den hemel, en men weet zich nergens meer aan vast te houden. God geeft den storm en neemt ze weg. En als men dan in de diepte moet, in de afgronden, dan is het hart zoo benauwd, dan begint men te roepen: vs. 28 „Doch roepende tot den Heere in de benauwdheid die zij hadden, zoo voerde Hij hen uit hunne angsten.”

Dat roepen tot den Heere houdt niet op, dat begint telkens weer, zie maar, dominee het staat er gedurig, wel een maal 4, 5 (en waarlijk, het komt telkens weer, zie vs. 6, vs. 13, vs. 19, vs. 28.) Totdat ze in de haven der begeerte komen; dan is alles vrede. Vs. 30 „Dan zijn zij verblijd, omdat zij gestild zijn, en dat Hij hun tot de haven hunner begeerte geleid heeft.”

Ja die Psalm is in alles aan mij waar geworden, er staat ook nog: „De oprechten zien het, en zijn verblijd.” (Vs. 42). Er was in onze woonplaats geen vroom volk. Maar een vreemde man kwam een boodschap doen. Ik vertelde hem hoe dierbaar de Heere Jezus mij was geworden. En hij was de oprechte die uit een andere plaats moest komen om er zich over te verblijden. Psalm 107 is een geopend testament voor mij geweest.

Zoo ging het mij vele jaren later met 1 Petr. 2. Ik was in een zeer treurigen toestand, moedeloos en in duisternis. „Heere, zoo bad ik, ik mis iets en wat het is, gij weet het en kunt het mij geven. O, geef mij weder vrede, licht en hoop!” En daar vind ik op de vloer een blaadje, dat zeker uit iemands bijbeltje gevallen was. 1 Petr. 2 stond er op. — Ik las het, en daar ging het licht Gods over op. Wat schoons ik daarin zag, zal ik nooit vergeten, vooral het 5de, 9de en 10de vers en het laatste gedeelte, vs. 21—25.

En tot op dezen dag heb ik den Bijbel zoo lief. Hij is mij een wonder. Ik kan hem niet missen.

Hare dochter vertelde mij, dat Antje nu nog, in letterlijken zin met den Bijbel naar bed ging en opstond. 't Was een oude Bijbel, zeer groote letter, met een touw er om, en allerlei teekenen er in als: lucifers, lapjes, stukjes van een tabakzak, eindjes garen en lint, en die lagen op plaatsen waarin zij het meest had gevonden.

„Ik kan niet meer lezen, zeide zij, ik beproef het dagelijks gedurig, zoolang tot ik er geheel blind van word, maar het wil niet meer. Och, och, wat zijn die menschen ongelukkig, die niet lezen kunnen. Ik kan mij nog redden, want ik kan veel van buiten, vele hoofdstukken en psal-

men; „en dan lees ik van buiten”, zeide zij, vooral 's nachts, want het slapen wil niet meer. — Maar als ik den Bijbel bij mij heb, en ik doe hem open dan weet ik wel wat daar staat, waar dit of dat lintje ligt en dan lees ik maar op. Dan is het mij zoo goed, zoodat in een oogenblik de nacht om is. Wat heb ik al veel gelezen, en des nachts geleerd op mijn leger. Ik las eens een geheelen dag door. En als ik dan soms 's avonds suf gelezen was en moe gepeinsd, werd het mij 's nachts weer alles helder. Ik moest een sterken Bijbel hebben, want hij was in een oogenblik weer stuk. Ik heb er in die 60 jaar, dat ik den Heere dienen mocht, al vele versleten. Want hij is altijd bij mij, toen ik zelf nog lezen kon las ik, als het maar eenigszins kon, ieder, die kwam, er een stukje uita voor.

Mijn man en ik zijn 27 jaar getrouwd geweest, maar het leven begon eerst toen wij beiden veranderd waren. „Nu zijn wij eerst getrouwd”, zeide mijn man. Welk een voorrecht is het, als man en vrouw beiden den Heere dienen. Wij zijn zeer gelukkig geweest. — Wij hebben elf kinderen gekregen en er 6 van naar 't graf gedragen. Wij hebben veel ondervonden en door veel ellende zijn wij heen geworsteld, maar de Heere heeft altijd geholpen. Ik kreeg het al spoedig met Lucifer te doen (zoo noemt zij den satan). Die maakte mij zoo bang, dat ik dikwerf weer heel ongeloovig werd, en het was alsof ik niets meer had. Hij maakte mij wijs, dat ik mij bedroog, dat de godsdienst en al wat er in den Bijbel stond, allemaal gekheid was, om de menschen bang te maken. Dat ik immers nu geen rust had. En dan zeide de sterkgewapende (eene andere benaming van den duivel) „zie, toen gij mij diendet hadt gij vrede, en nu zooveel onrust en benauwdheid, wat hebt gij zoo aan 't leven? 't Is uw eigen schuld.” Als ik dat alles hoorde en op onze armoede zag, dan kon het zóó donker voor mij worden, dat ik meer dan eens neiging gehad heb, mij van het leven te berooven, waartoe de duivel mij gedurig aanaspoorde. Ik heb eens het mes geworpen. In zulke tijden kan men bidden en is het gebed het eenige redmiddel. De sterkgewapende moest het ten

slotte ook verliezen. „Gij wordt bedrogen”, zeide hij. „Met U wordt ik zeker bedrogen, antwoordde ik, dus ga ik niet terug.” De Heere bewaarde mij dat ik geen zelfmoord, geen zielemoord beging, en hoe ongeloovig en bekommerd ik later soms ook werd, alsof de Heere niets aan mij gedaan had, „Hij heeft mij van den wederpartijder bevrijd.”

En nu kreeg ik met mijne kinderen zoo te doen. Ik moest er dagelijks voor bidden. Zij zijn tweemaal gedoopt, eens met water en eens door den Heere Jezus met Zijn Geest, want ik pleite zoolang op Gods beloften, totdat ik ook gelooven mocht, dat de Heere het met mijne kinderen wel maken zou. Ik vertelde hen van den Heere, zooveel ik kon.

De cholera kwam, ook in onze streek en in ons huis. De eerste, die ziek werd, was mijn lieveling bij uitnemendheid, een jongen van 12 jaar. Mijn oudste, een afgebeden kind, een Samuel. Hij was van 5 jaar afa een bijzondere jongen geweest. Hij deed niets liever dan vragen beantwoorden uit de Bijbelsche geschiedenis. „Moeder”, zoo kwam hij dikwerf ’s morgens van ’t bed tot mij, „moeder neem den Bijbel en lees en vraag dan, ik wil er zoo gaarne van spreken en hooren.” „Hoe weet die jongen dat alles, vroeg vader, hij heeft nooit ter Catechisatie gegaan?” Maar hij leerde en las zooveel hij kon uit den Bijbel. „De Heere weet alles”, zeide hij gedurig, en ’s avonds hoorde ik hem veel bidden, „Heere leer mij U liefhebben, Heere trek mij en ik zal U naloopen.” Hij was ruim 5 jaar toen hij eens tot mij zeide: „Moeder, ik wou wel eens goed ziek worden of erge pijn in den buik hebben.” Waarom jongen?” „Dan kon ik, dacht mij, veel beter bidden.” Bidt ge dan niet goed? „Jawel moeder, maar dan voelde ik het beter.” Kort voor zijn sterven zeide hij: „Moeder, wat vloekt grootvader erg, zou die niet naar de hel gaan?” Vraag hem dat zelf eens, kind, van U kan hij het misschien beter hooren, dan van mij. „Ik heb het al eens gevraagd, Moeder, maar durf het niet meer doen, dan vloekt grootvader nog meer.” — Hij kreeg de cholera. Wij zagen het

wel aankomen, hij ging sterven. De dokter zeide: „hij moet zweeten.” Ik nam hem van 't bed en hield hem in mijne armen bij 't vuur. „Vader moet niet schreien”, zeide hij nog. „Neen, niet om mij schreien.” „Hoe staat er ook: „nu laat Gij Heer Uw knecht” en mij aanziende zeide hij: „Lieve moeder” en hij was niet meer. In mijne armen gestorven. Ik kon hem niet missen en moest hem missen. De Heere had hem meer lief dan ik. En ik moest hem het eerst missen, hoewel ik zooveel met hem op had. Toch kon ik niet schreien, ofschoon ik toen wel ondervond, dat de wereld een tranendal is. Hij was heengegaan in vrede. En die naar den hemel gaan, willen niet gaarne wederkomen. Ik hoop hem weder te zien. Den volgenden dag kwam er een koopman, die vroeger veel met mijn jongen gesproken had. Schreiend kwam hij de deur in. Hij had gehoord, dat ons kind gestorven was. De menschen hadden hem gewaarschuwd, toch niet tot ons te gaan, wijl hij dan alle kans had ook de cholera te krijgen. Maar hij kwam en hij liet de kist weer openbreken. „Ik moet hem nog eens zien”, zeide hij. En terwijl hij er bij knielde zeide hij: „Och Heere, wat was dit een veelbelovend kind, een wonderjongen, hoe lief had ik hem.” En wij moesten hem troosten alsof het *zijn* kind was.

Het duurde niet lang, maar een oogenblik na dit bezoek, of de tweede, een jongen van elf jaar werd door die vreeselijke ziekte aangetast. Hij was erg ziek, hij kon elk oogenblik sterven. De doodkist waar hij in moest, stond reeds in de kamer. Het ging toen zoo haastig met het begraven. Ik was bedroefd, maar de Heere ondersteunde mij en hield mij staande. Maar daar wordt mijn jongen, als door een droom verschrikt, wakker, en roept: „Moeder, Moeder, Anders, (zoo heette zijn broeder) is naar den hemel en ik ga naar de hel!” Dat sneed mij door het hart. Ik kon niet meer, en ik viel voor de doodkist neder en riep: „O God, dan is mijn geloof niet oprecht, want dan zou mijn kind dat niet zeggen. Is Uw woord en werk dan wel waar? Mijn kind naar de hel en Gij hebt mij beloofd het zalig te maken. Heere, als het

sterft, dan weet ik geen raad. O, het kan zoo niet sterven. Heere help mij of ik verga!" Is wist niet meer wat ik zeide, maar ik bad en worstelde, o, ik was zoo onuitsprekelijk benauwd. Zóó mijn kind te zien sterven, was mij veel erger, dan dat ik ze allen moest missen. En wonderlijk, dominee, de Heere hoorde, mijn jongen werd beter, en zooals ik gelooven mag, de Heere heeft hem later bekeerd. Hij leeft nog, onlangs heb ik hem nog gezegd, dat er nog wel eens een doodkist voor hem gemaakt zou worden, en hij er dan wel in zou komen, en gevraagd, of het hem nut had gedaan, dat hij nog zoolang geleefd had.

's Avonds van denzelfden dag ging een meisje van 4 jaar ziek naar bed. Zij had 's nachts wat vreemds gezien, zeide zij 's morgens, en een oogenblik daarna was zij dood. Zij kwam in 't kistje voor haar broeder bestemd, en ik heb haar met vreugde naar 't graf gedragen. Wat ik ondervonden had, woog op tegen alle verlies. Ik kon wel zingen op 't kerkhof, en ik heb gezongen. „Houd u toch stil", zeide mijn man, maar dadelijk er op: „ik kon wel mee zingen." „Zing dan mede, zeide ik, ik kan mij niet stilhouden." De menschen zeiden, „wat mankeert Antje toch?" Twee kinderen verloren, en 't is alsof het haar niet schelen kan?" Zij is blij dat hare kinderen dood gaan", zei een ander. Maar zij wisten het niet, hoe de Heere het had gemaakt. Zij verstonden niets van mijne blijdschap.

Ik was mij zelf een raadsel. Zaterdags mijn jongen, 's Maandags het meisje, slechts 9 uur ziek, en 3 uur daarna al begraven, in 12 uur alles afgeloopen, en daarbij te gelijker tijd het bericht, dat mijn vader overleden was, zóó gestorven. Slag op slag trof mij. De dokter had met mij te doen. Hij wilde mij een drankje geven. Maar ik wilde het niet hebben. „Die het hun gaf, kan er mij voor bewaren. Hij heeft ze mij gegeven, Hij nam ze nu terug, Zijn naam zij geloofd." Maar dit duurde niet lang. Wel dra wilde ik mijne kinderen gaarne weer hebben, ik kon ze niet missen. Ik had ze den Heere gegeven, en was toch

niet tevreden. Integendeel, ik bezondigde mij zoo, ik wilde mijne kinderen weer hebben. O, ik was zoo naar gesteld! Ik durfde niet sterven en kon niet leven, en had niets waaraan ik mij kon vasthouden. Die verlatenheid van den Heere is de hel, dan is men zoo ellendig. Maar de Heere gaf mij andere kinderen weer.

Het gebeurt nog al eens, dominee, dat men den Heere loslaat. Het ongeloof is een slinger, en het hart is de steen, waarmede geslingerd wordt. Men is lang niet altijd even helder en moet gedurig weer verlicht en versterkt worden, ten bewijze dat alles uit den Heere is, en wij zonder Hem niets hebben. — Ik dacht wel eens, 't is bij mij van binnen evenals bij eene klok, die moet gedurig weer opgewonden en aan den gang gebracht. Want het kon soms zoo donker en koud daarbinnen zijn, dat ik gansche nachten niet slapen kon, maar al bidden en klagen moest. Ook wel, dat ik niet eerder op bed durfde gaan, of ik moest weten dat alles tusschen den Heere en mij in orde was. Ook wel, is 't niet vreemd, dat ik zoo verlangend was, dat ik niet durfde slapen, want ik was bang dat de Heere zou komen als ik sliep, en ik dan geen uur met Hem waken kon. Mijn broeder zeide eens, dat het hem speet, dat ik zoo'n vreemd geloof had gekregen. Maar ik zeide, het moet U om U zelf spijten, dat gij het ook niet hebt, ik ben zoo rijk, want ik heb den penning gevonden, die verloren was, zooals de vrouw uit het Evangelie, ja, ik heb meer gevonden dan een penning, want het is veel meer dan de geheele wereld. O 't is zoo'n groote penning!

Mijn man werd ziek, sukkelde lang en stierf. Toen hij sterven ging, riep hij: „kom bij mij vrouw. De Heere Jezus en U heb ik liever bij mij dan 50 dokters. Ik lig op een berg, wat is het schoon. Hoe zal ik straks God grootmaken. Welk een liefde mij, onwaardige, bewezen, ik, die van 't hoofd tot de voeten melaatsch ben, ik, zalig worden!” O welk een liefde! Ik leg op een berg”, zeide hij nog al eens. Ik kon niet meer vragen, wat dat beekende, want het was zijn laatste woord, en heb er veel

over nagedacht, later vond ik het. In Jesaia 25 : 6. Dat is die berg!

Hoe bedroefd ook, ik kon toch God nog danken, dat Hij zooveel genade aan ons groote zondaren had bewezen en ons beiden op den weg ten leven bracht. Ik sloeg den Bijbel open en nadat ik wat gelezen had, viel mijne aandacht op: „Deze ellendige riep, en de Heere hoorde; en Hij verlostte hem uit al zijne benauwdheden”, en ik was stil. Dit woord had de Heere ook aan mijn geliefden man waargemaakt. Ik mocht hem zoolang behouden, wij waren zoo gelukkig geweest, ondanks al onze armoede. En hoe dikwerf ik hem ook miste, want hij kon zoo heerlijk spreken, („gij kondt wel dominee zijn”, zeide ik wel eens tegen hem), ik morde niet, de Heere maakte mij stil.

Eenzaam bleef ik achter met mijne kinderen. Er brak een bange tijd aan. Weduwe met 7 kinderen, hoe zou ik er door komen! Wij hebben toen dan ook veel armoede geleden en te worstelen gehad met allerlei zorgen, en hoevel het water wel eens aan de lippen kwam, de Heere heeft immer weer geholpen. Hij is getrouw, Hij zal Zijn waarheid nimmer krenken.

De Cholera kwam ons, toen ik weduwe was, weer bezoeken. En wederom nam de Heere door die ziekte mij een kind af. Het was een schoone jongen van 6 jaar. „Moeder, den Heere Jezus heb ik nog liever dan moeder.” „O, dat is goed mijn jongen, zeide ik, dat is goed.” „Ja moeder, ik zal straks Jezus omarmen en kussen, zooals ik U nu doe.” Zoo stierf hij. En als ze zoo sterven, dan kan men ze missen. — De Heere heeft altijd geholpen. Wat heerlijke uitreddingen heb ik in die dagen, ja in mijn gansche leven ondervonden. Daar zou ik veel van vertellen kunnen. Ik raadpleegde in alles den Heere en Zijn woord. Hij redde keer op keer. Wel was ik dikwerf bang en moedeloos, maar als ik Zijne hulp gewaar werd, was ook alles weer vrede.

Zoo had ik eens aan alles gebrek. Och, dacht ik, wat zal ik straks mijne arme kinderen geven, als zij thuis komen. Ik had geen aardappels en geen brood; 6 kinde-

ren en niets te eten! Ik schreide en bad. Daar komt mijn dochtertje in huis loopen, roepende: „moeder, ik heb een cent gevonden, maar 't is een witte.” 't Was een kwartje. „Zulke centen moogt ge wel meer vinden, mijn kind”, zeide ik lachende en schreiende tegelijk. Zij ging weg en eenige oogenblikken later kwam zij terug, „ik heb er nog een gevonden, moeder, maar die is kleiner”, en waarlijk, zij had een dubbeltje. O dat was mij zoo groot! Ik zag het, en kon het nauwelijks gelooven. Indien een ander het verteld had, en ik het zelf niet ondervonden, ik zou het wellicht ongeloofelijk vinden. En wat meer is. Zij kwam weer thuis, „ik heb er nog een, moeder, maar die is nog kleiner.” 't Was een stuivertje. 8 stuivers, precies genoeg voor dien dag, geen cent hield ik over, maar ook geen cent had ik te weinig. Is het niet wonderlijk? Andere kinderen speleden daar ook. 't Was op 't plein voor de school, en die anderen vonden niets, en mijn kind moest vinden, wat iemand daar verloren had, of liever God had neergelegd. O, dat de menschen toch meer geloofden aan Gods zorg en liefde.

Wij hadden eens niets meer in huis, dan een weinig aardappels, mijn 2de man leefde nog *). „Jij klaagt ook nooit”, zeide hij tegen mij. Ik zeide niets, ik wilde hem gaarne iets meer geven, hij moest zoo hard werken, maar in mijn hart bad ik. Ik zou een weinig zout op de aardappelen doen, die op het vuur stonden, en ik voelde iets hards in 't zoutvat. 't Was waarlijk een gulden, een nieuwe gulden. 't Zal mij nooit vergeten, in 't jaar 65 was het. Hoe die er in gekomen is, zijn wij nooit gewaar ge-

*) Antje is, nadat zij 5 jaar weduwe was geweest, hertrouwd en is met haar tweeden man bijna 25 jaar gehuwd geweest. Hij was zeer stil, de waarheid toegedaan, maar, omdat hij zoo weinig sprak, vooral over zijn innerlijk leven, waarin hij zoo zeer verschilde van haar eersten man, durfde Antje niet gelooven, dat hij een kind Gods was. „Hij was menigmaal bewogen, als ik, in den Bijbel las en daarover sprak; in de eenzaamheid heb ik hem wel eens afgeluisterd hoe hij bad en zong. Toen hij sterven ging was hij niet bang voor den dood de dominé zeide, dat hij naar den hemel ging. Ik hoop het.”

worden, wellicht in den winkel. De Heere had hem er in gedaan en ik moest hem hebben.

Op een morgen, 'k was toen weduwe, kwam een man bij mij binnen en zeide: „Ik moet eens zien hoe gij 't maakt, Antje.” Pas was ik opgestaan van mijne knieën, waar ik tot mijn God gezegd had: „Heere nu staat het er erg voor, 'tis 10 uur en ik heb niets te eten. Gij hebt echter beloofd dat het brood niet ontbreken zal.” Toen dus die man binnen kwam, zeide ik dadelijk: „Gij zijt hier gezonden.” Ik vertelde hem al onzen nood en armoede. Aangedaan ging hij heen, stopte mij een gulden in de hand, zeggende: „Als die op is, zal er wel meer komen.” En er kwam meer. Den volgenden morgen bracht hij mij een stapeltje guldens. Ik was nooit zoo rijk geweest. Hij had zeker een soort collecte voor mij gehouden, maar daar vroeg ik niet naar. Ik weende van vreugde en zeide: „Heere wat zijt Gij goed, Gij kunt de harten neigen, zooals Gij wilt.” De Heere kan immers zulke wonderlijke dingen doen. Hij haalde de belasting uit een visch.

Van een visch gesproken, daar kan ik ook nog een wonderlijken zegen van verhalen. Er kwam eens eene goede vriendin bij mij. Zij zou blijven eten, maar ik had niets dan wat aardappels. Ik wilde er haar gaarne iets bij geven, en ik zette een angel uit in de vaart. — Mijne jongens deden dat wel meer. En in een oogenblik had ik een dikken snoek gevangen. „Daar moet ge nu eens goed van eten, zeide ik, want die snoek heeft de Heere mij gegeven.” Ik had nooit te voren en heb later ook niet weer een snoek gevangen. Is het dan te verwonderen dat ik voor het brood niet meer bezorgd was, en al hadden wij ook niets meer, dat meer dan eens gebeurd is, zeide: „morgen komt er wel wat”, en het gebeurde ook. Wij waren rijk als wij 's Zaterdag genoeg in huis hadden voor den Zondag, toch heeft ons het noodige nooit ontbroken.

Ik kon dan ook niet best iemand laten heengaan, of ik moest hem eerst spreken van den Heere. Zoo vroeg ik eens een Jood, waarom hij een Jood was? Natuurlijk omdat zijne ouders waren. „Daarom behoeft gij het niet te

zijn, zeide ik, want mijne ouders waren Heidenen, en ik ben eene Christin geworden. Zoo moet gij ook van Jood, Christen worden."

Een ander sprak ik eens aan, en vroeg hem, hoe het hem gaan zou als hij sterven ging. Hij wilde er zich afmaken met te zeggen, dat hij wel eens in den Bijbel las. „Dat is goed, zeide ik, want de Heere zegt: „Onderzoekt de schriften, want gij meent in dezelve het eeuwige leven te hebben, en die zijn het, die van Mij getuigen." De schrift is dus een getuigenis van een persoon, en niet alleen de schrift, maar dien persoon moeten wij hebben. Ik hoorde eens een predikant zeggen, dat het, toen de zondvloed kwam, niet genoeg was om aan de ark te hangen, dan verdronk men toch, men moest er in zijn om behouden te worden. En zoo is het nog, vriend."

De Heere zegt, „werp uw brood uit op het water". Zijn woord is brood, lekker brood, en ik heb het ook wel weer gevonden na vele dagen. Al ziet men het dadelijk niet, daarom is 't niet weg. Het zaad zit soms diep in den grond, het moet tijd hebben om er uit te komen. Zoo kwam ik eens bij eene vrouw en zag in hare kamer eene nieuwe kast staan. Hé, zeide ik, wat ligt daar eene mooie verf op. Maar ik gevoelde dadelijk van binnen, dat ik verkeerd handelde, wat, mooi? Christus alleen is mooi. Ik zeide zoo zelden van een wereldsch ding, dat het mooi was. Daarom herstelde ik dan ook mijn fout en begon te vertellen hoe mooi het was God te dienen, Christus te bezitten, hoe mooi het in den hemel zijn zou. Ik had heel wat te vertellen. Vele jaren later kwam mijn zoon bij haar. Hem vroeg zij: „leeft uwe moeder nog?" O zeg het haar dat die mooie verf op mijne kast het middel is geworden dat ik den Heere zocht en vond."

Als de Heere het zegent dan is 't altijd goed, al is het nog zoo weinig, want Hij kan geringe middelen gebruiken. Toen de timmerman de doodkist van mijn man kwam brengen en wij naar aanleiding daarvan ernstig spraken, zeide hij, dat hij dikwerf gedacht had, wat het toch beteekende: „laat de dooden hunne dooden begraven." „Wel,

zeide ik, dat is duidelijk, als de menschen bij elkander zitten op eene begrafenis en er is niemand die een woord zegt en allen koud en ongevoelig zijn en blijven, hoewel zij ook nabij den dood en de eeuwigheid zijn, dan zijn die menschen inwendig even goed dood als hij, die in de kist ligt." Dit woord scheen hem te treffen, en hij is later een vrome man geworden en een flinke ouderling in de gemeente. „Over weinig zijt gij getrouw geweest", staat er ergens, en weinig is het, dat men voor den Heere doen kan, als men dan maar getrouw is.

O, het kon mij zoo aangrijpen, dan was het alsof het brandde daar binnen, dan moest ik alles laten staan en de menschen opzoeken, vooral jonge menschen. Ik moest ze opzoeken en vermanen en spreken van den Heere. Zij lachten mij wel uit en zeiden „Antje is gek geworden", maar dat hinderde mij niet. Anderen waren bang voor mij en liepen weg als zij mij zagen, maar ik heb er ook wel vrucht op gezien. Die den Heere van harte liefhebben zullen Hem ook belijden, dat kan niet anders. „Al verkoop ik niets aan u, zeide eens een koopman, die wekelijks bij mij kwam, ik ben toch blij als het weer Dinsdag is en ik bij u kom." „Ja maar koopman, zeide ik, als gij niets verkoopt, is uwe vrouw zeker niet tevreden." „O Antje, ik denk er niet eens om, als ik met u wat praten kan over den Heere en zijn dienst. Ik ga altijd rijker weer heen."

Ik ontmoette eens eene vrouw, van wie ik wist dat zij zeer vijandig was evenals haar man. Ik had behoefte haar eens aan te spreken, wij gingen aan den kant van den weg zitten, en daar zeide ik haar, hoe het met haar gaan zou als zij zoo voort leefde, hoe noodig en goed het was den Heere te vreezen. Zij zeide niets, maar boog hoe langer hoe dieper het hoofd en toen ik opstond zag ik, dat zij weende. In eenvoudigheid en liefde had ik haar vermaand en gebeden toch den Bijbel te lezen, te bidden om een nieuw hart. Later hoorde ik, dat zij dadelijk een Bijbel had gekocht en van dien dag af zag ik haar ook geregeld in de kerk. Haar man, die eerst erg boos was en opspeelde, ging weldra ook mee ter kerk. Zij zijn

beiden door God gered. Toen zij belijdenis deed gaf hij mij uit de kerk de hand en zeide: „nu zijt gij eene zuster van mij”. „En gij zijt mijn broeder geworden”, antwoordde ik, — o, dat zijn zulke heerlijke dingen!

Als ik eens goed aan 't praten kwam, dan zeide men gewoonlijk niet veel, want Gods woord is de waarheid, en hoe dom men ook is, als men dat woord aan zijne zij heeft, dan is men sterk. Ik had de menschen lief, en diep medelijden met die ongelukkigen. En de geheele wereld is zooveel niet waard, als dat er een zondaar bekeerd wordt. Vooral op begrafenis kon ik mij niet stil houden, hoe gaarne de menschen het ook hadden. Dat „fijne wijf” moest haar mond maar houden. Zoo was ik eens op eene begrafenis waar een Hervormd predikant sprak. Ik moest hem tegenspreken. „Is die vrouw afgescheiden”? *) vroeg de dominee. „Ik ben het nog niet, zeide ik, maar dat doet er ook minder toe. Met uwe leer ben ik het niet eens. Ik kan mij zelf niet redden, zooals u ons dat voorstelt, en moet een redder hebben. De dominee zeide: „en Paulus dan, hij jaagde en greep er naar?” „Ja, hij greep naar het volk Gods, zeide ik, maar toen de Heere hem gegrepen had, jaagde en dorstte hij naar de eeuwige zaligheid”. Uit de volheid van mijn hart sprak ik van Jezus, en hoe Hij alleen ons redden kan, en, zoo goed als ik kon, waarschuwde ik den predikant, dien Jezus alleen als redder te prediken. Hij werd verlegen meer en meer, eindelijk gaf hij mij haastig de hand zeggende: „Ik hoop

*) Toen de Heere ons bekeerde, waren er geene afgescheidene gemeenten, en toen deze later kwamen hier en daar, woonden wij in streken waar zij niet waren. Een turfgraver toch trekt gedurig heen en weer. Eindelijk kwamen wij in onze geboorteplaats terug, waar ondertusschen ook eene kleine afgescheidene gemeente was ontstaan. Beiden wilden wij er ons bij voegen, maar mijn man werd ziek en stierf. Zoo ging ik op 72-jarigen leeftijd tot die gemeente. Ik was met den predikant dier gemeente op eene begrafenis. Toen hij mij hoorde, zeide hij: „gij hoort bij ons, vrouwtje.” Den volgenden dag deed ik belijdenis, hield mede avondmaal en heb er vele broeders en zusters gevonden en gevoel er mij thuis tot op dezen dag.

dat gij zoo voort moogt gaan", en liep weg. Het volk was verbaasd. Wat daarvan te denken! Ik moest op dien weg voortgaan en het was geheel met zijne leer in strijd! Vier weken later is hij gestorven. Ik hoorde, dat hij, sinds die begrafenis ongesteld was geweest en geen van zijne vorige vrienden ontvangen wilde. Ik hoop, dat hij Jezus nog mag gevonden hebben.

Een ander predikant kwam eens huisbezoek doen. Wij zaten rondom de tafel en zouden eten. „Waar liefde woont gebied de Heer den zegen", zoo sprekende kwam de predikant de deur in. „Dominee, zeide ik toen hij zat, er is tweeërlei liefde, eene geestelijke en eene natuurlijke en tusschen deze is een groot onderscheid." Zoo kwamen wij aan 't spreken over de liefde Gods, hoe wij door die liefde alleen behouden kunnen worden, en welk een heil het is als die liefde in onze harten is uitgestort. De Dominee legde zijn bijbel neer, barstte in tranen uit en ging heen.

Hoe ongelukkig het dan ook ging, ik wilde zoo gaarne van den Heere getuigen, ik kon niet ledig zijn. 't Is zoo schoon toch den Heere te dienen, ik wilde zoo gaarne dat velen het deden. Men kan het aan de menschen wel zien, zeide ik wel eens, ja soms aan en in de huizen, dat daar menschen wonen, die den Heere vreezen. En wat is het huisgezin gelukkig, waar er ook maar één is, die den Heere liefheeft. Er is een groote schat in het huis des rechtvaardigen.

Daarom ging ik ook zooveel mogelijk ter kerk, vooral toen wij in eene plaats woonden, waar men de waarheid kon hooren verkondigen. Ik wilde in de kerk wel sterven. Hoewel ik de leer der Hervormde predikanten, dikwerf niet goedkeuren kon, ging ik er toch heen. Och, zulke vreemde dingen kon men daar somtijds hooren. Vele van die predikanten geven de menschen steenen voor brood. — Eens werd het Avondmaal gevierd. De dominee zeide „hij hoopte dat er geen Petrussen onder de avondmaalgangers zouden zijn, die hun Heere verloochenden. Ik dacht juist andersom, waren het allen maar Petrussen die er komen, want die weende nog, hier weent niemand, hoe-

wel wij allen den Heere verloochend hebben, meer dan Petrus.

Toen mijn schoonzoon stierf, zeide de predikant, die bij zijn bed stond, „de kranke kon gerust wezen, want straks zou hij God als een lieven Vader ontmoeten.” Ik zeide: „dominee, wieg de menschen niet in slaap, zeg hun de waarheid vooral als zij op sterven liggen.” „Ik heb God in mijne gezonde dagen nooit gezocht”, zeide de stervende nog. En de dominee liep kwaad weg, zeggende: „Als hij niet in den hemel komt, doet God onrecht.” Is het niet verschrikkelijk?

Zoo gaarne sprak ik met een predikant, die den Heere vreesde. Nooit kwamen zulken mij te veel. En zij kwamen ook gaarne bij mij.

Zoo heb ik dan al jaren met den Heere geleefd. Een predikant zeide mij eens: „gij zijt al eerder op de wegen van Gods vrijwillig volk geweest, dan gij zelve wist. Dat kan wel waar zijn, het vuur smeult soms lang in de kachel voor ze warmte geeft. Maar ik kon er toch den Heere niet voor groot maken voor ik het wist en gelooven kon.

„Ziet ik zende U als schapen te midden der wolven”, heeft de Heere gezegd. En wolven zijn er genoeg, maar zij deden mij niets, zij bleven wel van mij af. De Heere was mijn herder, en waar Hij de Herder is, daar komt het goed. „In lengte van dagen zullen zij in 's Heeren huis blijven”, dat heeft Hij ook aan mij waar gemaakt. Hoe lang al? Het graf heeft mij wel eens schoon toegeschenen, en ik heb dikwerf begeerd, dat het einde kwam; waarom ik ook zou oud word weet ik niet, maar onze dagen zijn bestemd. En tot mijn ouden dag heeft mij nog niets ontbroken. Soms krijg ik zelfs iets van menschen, die mij nooit gezien hebben. „De Heere ziet alom met 't oog van Zijn gena, op zulken” enz. 't Is al 40 jaar geleden dat ik hoorde hoe een predikant in zijn voorafpraak dit vers verklaarde, en 't is altijd aan mij bevestigd.

In grijzen ouderdom zullen zij vet en groen zijn, en vruchten dragen, och, ik wil zoo gaarne dat dit ook in

mij waarheid wordt, want 3 stukken zij ons noodig te weten tot zaligheid, het laatste is „hoe ik God voor zulk eene verlossing zal dankbaar zijn”, dat is zoo zwaar en daarin ben ik ook nog zoo nalatig. 't Is mij soms tegenwoordig alsof ik minder word in de liefde, en geestelijk achter uitga, zou het van den ouderdom komen? Ik kan niet meer naar de kerk, niet meer lezen, niet meer met de menschen praten, want zij zijn hier bijna allen Roomsch en ik ben zoo doof, maar de Heere zal 't voor mij voleinden, Hij verlaat niet wat Zijne hand begon.

Hij heeft mij liefgehad en mij getrokken met goedertierenheid, ja, wel met goedertierenheid. Als ik soms 's nachts mijn weg overdenk, dan zou ik zoo veel vertellen kunnen van die goedertierenheid Gods, maar dan zijt gij er niet, dominee, en als gij eens komt ben ik soms zoo suf en is alles zoo duister, ik ben niet altijd opgewekt. In mijn leven kwam er ook gedurig eene wolk voor de zon. Dat moet ook, anders gevoelen wij geene behoefte en vergeten wij dat wij vreemdelingen zijn hier beneden. En „t behoefstig volk in hunne nooden, in hunne ellend' en pijn, gansch hulpeloos tot Hem gevloten, zal Hij ten redder zijn. — Het paard steigert ter overwinning en wordt teruggehouden met gebit en toom, zoo ben ik ook veel teruggehouden, opdat ik den Heere niet vooruit zou loopen en mijn eigen weg gaan, opdat ik voelen zou „zonder mij kunt gij niets doen.”

Het leven is een vallen en opstaan. Opstaan is 't mooiste, maar ik kon soms niet weer opkomen. Toch ging ik het liefst door onbezaaide wegen, dan komt het er meer op aan Christen te zijn. Men heeft meer aan den Heere, dunkt mij, als men niets heeft dan droog brood, dan wanneer men alles volop heeft. En men kan niet altijd zoo opgewekt zijn, dan zou men ongeschikt zijn voor de wereld waarin wij toch leven moeten. Ik wilde het wel eens zelf bewaren, wat God mij te genieten gaf, ik durfde dan niet naar den winkel, uit vrees in aanraking te komen met onbekeerde menschen en het dan te verliezen. Maar dat is niet goed.

--

„Zijne waarheid heeft ons vrijgemaakt.” Die dierbare waarheid! Daar ligt het in gegrond. Zooveel heerlijke beloften! Hoe menigmaal heb ik in aanbidding, de handen in elkander en op de tafel geslagen roepende: „Heere wat is uw woord waar, wat is uw woord heerlijk!” Zijn beeld ligt in het hart, en eens zal Hij alles nieuw maken. Alles nieuw! Denk eens dominee, dan krijg ik nieuwe oogen, ja een nieuw lichaam, alles nieuw en schoon!

Als ik 's nachts wakker ligt en dat gebeurt veel, denk ik wel eens, wat is het akelig in 't donker te wezen. Dan heb ik zulk een medelijden met hen die op weg zijn naar de buitenste duisternis. Altijd in 't donker en dan weening en knersing der tanden er bij en dat in alle eeuwigheid! Waarlijk, dan was het beter ware de mensch niet geboren.

Ik droomde eens dat ik vele menschen zag staan onder een groenen boom. Zij waren allen in 't wit gekleed en riepen mij toe: „welkom!!” En ik zag dat ik ook zoo gekleed was, ook een wit kleed aan had, maar onder aan mijn kleed zat een zwart bloempje, daarom durfde ik niet tot hen gaan. Ik dacht later, dat zal het sterven zijn, als ik sterf gaat dat bloempje er af, wat zal dat schoon zijn!

Toen ik veranderd, werd de wereld ook veranderd. Ik zag alles anders aan, maar wat zal het eene verandering zijn, als wij in den hemel komen. Ik kan er zoo vurig naar verlangen, naar die eeuwige rust, maar zooals de Heere het maakt is het mij goed. Tot dusverre heeft Hij geholpen. Hij zal in 't einde ook wel voor mij zorgen, want Hij weet wel, dat het bij mij waarheid is, wat ik zoo dikwerf heb gezongen:

Wien heb ik nevens U omhoog?

Wat zou mijn hart, wat zou mijn oog
Op aarde nevens U toch lusten?
Niets is er daar ik kan rusten.

Bezwijkt dan ooit, in bitt're smart,
Of bangen nood, mijn vleesch en hart,
Zoo zult Gij zijn voor mijn gemoed
Mijn rots, mijn deel, mijn eeuwig goed.

Bij een Ziek- of Sterfbed.

In een der voornaamste steden van ons Vaderland, op een klein grachtje woonde een burgergezin, de man had een vast weekgeld, de vrouw betrachtte hare huiselijke plichten. Doch de vrouw werd ziek en scheen haar einde te naderen. Op dat oogenblik brengen wij u de woning binnen.

Daar ligt de vrouw te bed, bij de sponde zit een leeraar en eene dame. De zieke weet dat haar einde nadert en de dominé is bezig haar de troost der stervenden toe te dienen. Hij wijst haar op de barmhartigheid Gods, op de genade die in Christus is, op het eeuwige leven en zou gewis nog lang op dienzelfden weg zijn voortgegaan, indien hij in zijn rede niet gestuit was door de dame, die hem vraagde: „maar dominé, heeft die vrouw wel troost noodig?”

Deze ontzette van deze vraag en antwoordde: „maar juffrouw! wat is dat, het is immers eene stervende, zou die geen troost behoeven, zouden wij haar de troost des Evangeliums niet mogen toedienen?”

„Ik meen dominé”, was het wederantwoord, „dat deze vrouw zelf troost genoeg heeft; zij heeft geen behoefte aan den Verlosser, waarom dan Hem gepredikt? Hare zonden benauwen haar niet, de Wet kent ze niet, zij hoopt slechts op de barmhartigheid Gods. Dominé! maakt ze met haren verdoemelijken staat bekend, ontbloot ze tot aan de fondamenten toe, maar pleister ze niet met looze kalk.”

„Maar juffrouw! dat is toch wat al te scherp.”

Ja het is hard en scherp, wanneer de volle raad Gods verkondigd wordt. Hard en scherp, wanneer de zondaar naakt wordt uitgekleeft, wanneer al de lompen en flarden van eigengerechtigheid worden afgerukt en de melaatsche

zondaar in al zijne walgelijkheid wordt ontdekt. Ja hard en scherp, wanneer de zondaar als niets en Christus als alles wordt voorgesteld. Daar zinkt de mensch, daar rijst vrije genade, daar wordt de Drieëenige God alleen verheerlijkt.

De dame was te scherp voor den dominé, hij verwijderde zich. De man had zijn last ten einde gebracht. Ja, Jer. 23 : 36. *Maar des Heeren last zult gij niet meer gedenken, want een iegelijk zal zijn eigen woord een last zijn, dewijl gij verkeert de woorden des levendigen Gods, des Heeren der Heirscharen onzes Gods.*

Maar zij, die was achtergebleven, had eenen anderen last te vervullen. Zij peilde de vuile wonden en etterbuilen, zij sprak de woorden Gods die waren als een vuur en maakte de knagende conscientie wakker, althans er kwam ontroering, er kwamen tranen, er kwam onrust.

Later in den avond, kwam de dame nog eens terug, de man zat met een buurman kaart te spelen. De zieke lag stil, doch hoorende de dame binnenkomen, riep zij met een holle stem als kwam zij uit een grafkelder: „is dat de mevrouw?” Deze naderde, en vraagde aan de zieke, hoe het haar ging en wat zij dacht hoe het met hare ziel zou afloopen. Met eene stem nog holler en akeliger dan de eerste maal sprak zij alleen deze woorden: „’t zal wel schikken”.

„Het zal wel schikken!” Een schoon wiegelied voor den satan, hij heeft er al menige ziel mede in slaap gezongen, die er gerust mede de eeuwigheid is ingegaan.

De dame verliet de zieke niet nadat zij met haar in het gebed was gegaan. Die van den Heere bidden geleerd heeft zal kunnen verstaan, wanneer de bidster tot u mijne lezers! zeide: „ik kon het in mijn gebed niet verder brengen dan tot de rechtvaardigheid Gods.” Die het vatten kan die vatte het, maar die het nog niet vatten kan, moge spoedig leeren vatten, dat de Heilige Geest in ons bidden moet en dat die Geest wel eens belet om te bidden voor eenige zaak of persoon.

Nadat de dame de stervende verlaten had, was en bleef

zij werkzaam met de ziel, die spoedig uit het vleesch zou uitgaan. Zij ging ter ruste en ontwaakte des nachts tegen vier uur. Haer eerste gedachte was aan de stervende. Zou zij nog leven, of zou zij reeds voor haren Rechter staan? Die vragen overstelpten haar en . . . eene kille hui-vering overviel haar, zij bedekte haar gelaat met de handen; zij rilde van afgrijzen, want zij zag, in den geest, hoe de ziel in de eeuwige ellende neerstortte.

Wat heeft het stroo met het koren te doen, spreekt de Heere. Jerem. 23 : 28b.

Den volgenden morgen werd de tijding gebracht, dat de vrouw des nachts ten vier ure het tijdelijke met het eeuwige had verwisseld.

Mocht de een of andere tijd dit woord in uwe handen vallen, gij prediker! die het te scherp vond om de fondamenten bij eene stervende te ontblooten en zulks liever wilde overlaten aan Hem, die beide, ziel en lichaam kan verderven in de hel. O! dan bidden wij dat gij uwe ontrouw moogt leeren beweenen aan de voeten van den Heere Jezus, want hoewel wij mogen gelooven dat gij naar waarheid zoekt, zoo zal dat u moeten ontzinken voor de eeuwigheid, dan zult gij een volle Jezus moeten hebben en gij een ledige zondaar moeten worden en dan zult gij leeren ondervinden, dat hij die bij Jezus ter schole gaat, van dien grooten Profeet geleerd wordt, om de wonden te peilen, uit te snijden en te branden en er geen verzachtende pleister op te leggen. Het is wel hard, het is wel scherp te moeten zeggen: Ziel! gij zijt voor eeuwig verloren? Nochtans de Heere wil het zoo. Wij bidden dat u deze verloren ziel zoo op uwe ziel moge branden, dat gij van benauwdheid tot den Heere Jezus vlucht.

En gij mijne lezers! gij en ik, wij allen te zamen, laat ons elkander toerepen: Waakt! de duivel gaat om als een brieschende leeuw, zoekende wie hij zou kunnen verslinden. Niet alleen in kroegen en bordeelen is hij koning, neen, in die steenen gebouwen die wij kerken noemen, daar zit hij op den troon, en daarbij komt nog, dat Gods volk, dat keur- en erfvolk slaperig wordt. Gewis, zij

hooren de waarheid gedeeltelijk en keuren het nochtans goed; zij hooren valsche gronden aanprijzen, b.v. de stoel van tranen en zenuwachtige bewegingen, en zij zakken mede af. Och Heere! ontferm U over Uw erfdeel. De liefde verkoelt bij velen en zij die dikwijls het meeste over die verkoeling klagen, betrachten ze het minste en dat wel voornamelijk door afbreking en . . . hoogmoed. Vlak vallen in de schuld wordt zelden gevonden, maar vlekken aanwijzen in den broeder of zuster, zeer veel. De tijden van afval zijn daar, de Antichrist steekt het hoofd omhoog, de put des afgronds is geopend en er is rook opgegaan uit den put, als rook eens grooten ovens.

En de Heere zit, louterende en het zilver reinigende, en Hij zal de kinderen Levi reinigen en Hij zal ze doorlouteren als goud en zilver; dan zullen zij den Heere spijsoffer toebrengen in gerechtigheid.

Een ieder beproeve zich zelve nauw, ja zeer nauw, of zijn werk in waarheid zij, opdat hij zijne ziel als een buit moge wegdragen.

Ontwaakt gij die slaapt en staat op uit den doode en Christus zal over u lichten.

P. LOS Gz.